

Utställningar

1988 har bjudit på en ovanligt stor mängd stort anlagda utställningar inom Fornvännens intresseområde, både internationella och skandinaviska. Nedan skall kort redogöras för några av dem. Den svenska dagspressen brukar sällan uppmärksamma dessa stora utställningar — av någon anledning är det endast konstupställningar som t. ex. Biennalen i Venedig, som i någon mån bevakas. Den "tillfälliga" utställningen är ju som medium en flyktig företeelse, men de utställningar som förses med vetenskapligt genomarbetade och väl illustrerade kataloger kan ändå få en längre verkan om kändedomen om deras existens kan bli tillräckligt spridd.

In Tal und Einsamkeit. 725 Jahre Kloster Fürstfeld. Die Zisterzienser in alten Bayern

En ur internationell synpunkt "mindre" utställning visades under sommaren i cistercienserklostret Fürstfeld nära München. Klostret, nu i barockgestalt, har en dramatisk tillkomsthistoria: den hetlevrade hertig Ludvig II (med tillnamnet "den stränge") lät 1256 avrätta sin gemål Maria av Brabant på blotta miss tanken om hennes otrohet. Då hon visat sig oskyldig, ålades han av påven att som bot antingen dra till det Heliga landet eller grunda ett kloster.

Utställningen behandlade klostrets historia, som på ett grundligt och rättframt sätt belystes med ett stort antal föremål och bilder. Den gotiska anläggningen, som från 1691 började ersättas med en långt praktfullare barockanläggning, är inte känd i alla detaljer, men låter sig delvis rekonstrueras på grundval av bevarade uppmättningsritningar. Till det intressantaste i utställningen hörde resterna av det före de svenska truppernas härjning av klostret 1632 praktfulla gravmonumentet över klostrets stiftare hertig Ludvig II. Stiftargraven var åtminstone delvis utförd i trä. Den omgestaltades efter förstörelsen och är i den versionen känd i 1700-talsavbildningar. Nu finns endast ett fåtal fragment kvar, bl. a. två träskulpturer i nära natur-

lig storlek, föreställande hertigen och hans tre gemåler.

Katalogen (*In Tal und Einsamkeit*, herausg. A. Ehrmann, P. Pfister, K. Wollenberg. Utgivare: Stadt Fürstfeldbruck, D-8080 Fürstfeldbruck) är i två volymer. Den ger — i föremålsbeskrivningar och uppsatser — en fyllig bild av inte bara klostrets historia under medeltid och nyare tid, utan även cistercienserorden i Bayern överhuvudtaget. (Detta avsnitt utgjordes av en skärmställning i klostret.) Utställningen var inte enbart en lokal angelägenhet, utan en samproduktion av staden Fürstfeldbruck och Haus der Bayrischen Geschichte i München, ett från universitetet fristående forskningsinstitut. Klostrets historia är ett intressant exempel på de mycket skiftande öden som Tysklands många kloster genomgick, dels efter reformationen, dels efter det allmänna upphörandet av klostren vid 1800-talets början.

"Codex Manesse" i Heidelberg

Den s. k. Manessehandskriften från 1300-talets början, också känd som "Die grosse Heidelberger Liederhandschrift" är den omfångsrikaste samlingen av tysk medeltidslyrik som bevarats. Den tillkom — sannolikt i Zürich — på uppdrag av två medlemmar av patricierfamiljen Manesse och innehåller ca 5400 strofer av 140 diktare från 1100-, 1200- och 1300-talet. Handskriftens betydelse ligger inte endast i att den utgör den viktigaste samlingen av medeltida tysk lyrik, utan även i att den innehåller 137 helsidesilluminationer, "porträtt", av diktarna. Bilderna inte bara avbildar diktarna, utan återger, som katalogen formulerar det, "ett kalejdoskop av adligt-höviskt liv under medeltiden". Man ser hövisk kärlek, fester, sport, jakt, ridderlig kamp som tornérspel och fäktning osv., bilder som framförallt i Tyskland under flera hundra år haft betydelse för den allmänna uppfattningen om livet under medeltiden. Handskriften är, med sitt såväl litterära som konstnärliga innehåll, ett allmänt begrepp för den tyska publiken.

Handskriften kan spåras tillbaka till 1500-talets slut. Vid början av 1600-talet är den i kurfursten Fredrik V:s ägo i Heidelberg. Dess öden under 30-åriga kriget är obekanta, men 1657 dyker den upp i "Bibliothèque du Roi", sedermera Bibliothèque Nationale, i Paris. Man insåg tidigt handskriftens betydelse för tysk kultur, och redan 1813–15 försökte Jacob Grimm (språkforskare och en av de bekanta bröderna Grimm) att få den tillbaka till Tyskland. Detta lyckades först 1888, då en bokhandlare i Strassburg inledde förhandlingar, som ledde till att den i utbyte mot andra värdefulla handskrifter, som från franska bibliotek hade hamnat i engelsk ägo, kunde återföras till Heidelberg.

Det är 100-årsminnet av denna händelse, som nu firas med en stort anlagd utställning i Universitetsbiblioteket i Heidelberg. Utställningen beledsagas av en diger katalog (*Codex Manesse. Die grosse Heidelberger Liederhandschrift. Texte — Bilder — Sachen*. Herausg. E. Mittler und W. Werner. Heidelberg 1988. Edition Braus. 688 s.).

Utställningen tog upp handskriften ur en mängd aspekter, uppdelade på 17 olika temata, bl. a. handskriftens ställning bland övriga bevarade samlingar av tysk medeltidslyrik, miniatyrernas stilhistoriska placering, handskriftens forskningshistoria, hur man genom tiderna förhållit sig till miniatyrernas bilder, återförandet till Heidelberg, falkjakt och falksymbolik, musik och instrument. Det jag saknade — även i katalogen — var något om själva det litterära innehållet, men kanske är detta i så hög grad ett begrepp i Tyskland att en sådan aspekt vore onödig.

Utgångspunkten i utställningen var oftast miniatyrerna, som inledningsvis noga presenterats som faksimil och noga kommenterats — själva handskriften kunde givetvis bara visas en gång, men dess bilder återkom oftast som jämförelse i form av faksimil. De utställningsmässigt mest tacksamma avsnitten gällde handskriftens konsthistoriska ställning (*Bildmotive — Vorbilder und Parallelen* och *Das stilistische Umfeld der Miniaturen*) samt de kulturhistoriska avsnitt som rör sådana aspekter på bilderna, som kunde belysas med föremål. Miniatyrerna visar nämligen en oväntad mängd skiftande situationer, där t. ex. föremål av olika

slag avbildas (vapen, husgeråd, musikinstrument, skrivredskap osv.), liksom dräkter av många olika snitt.

Ett viktigt avsnitt behandlade handskriftens tekniska uppbyggnad och tillstånd. Här redovisades mycket instruktivt de bläcksorter och färgpigment som konstnärerna använt och hur dessa med tiden kan förändras. Genom sin popularitet har volymen utsatts för rent mekaniskt slitage, och inledningsbilden av kejsar Henrik VI (diktarna presenteras i handskriften efter sitt stånd, från kejsare, kungar och hertigar ned till ofrälse) är den svärast skadade. Särskilt konturerna har skadats, beroende på flitig kopiering genom kalkering, framförallt under 1800-talet. Förändringar i tillståndet under de senaste 100 åren kan studeras genom att man till Heidelberguniversitetets 500-årsjubileum fotograferade handskriften. Vissa förändringar har uppstått genom luftens inverkan under tidernas lopp, andra genom klimat, hantering etc. Inför utställningen har vissa blad undersökts i stereomikroskop och deras tillstånd dokumenterats in i minsta detalj.

Katalogen är uppdelad på två volymer, omfattande en katalogdel (se ovan), där utställningens 17 temata liksom de utställda föremålen presenteras utförligt (alla föremål är dock inte avbildade) och en bildvolym (*Codex Manesse. Die Miniaturen der Grossen Heidelberger Liederhandschrift*. Insel Verlag, Frankfurt/Main 1988. 281 s.) där handskriftens 137 miniatyrer avbildas och dess tillkomst, textinnehåll etc. presenteras kortfattat.

Man har svårt att tänka sig en mer ingående och infallsrik presentation av ämnet. Själva objektet sätts väl in i sitt sammanhang, både när det gäller det textliga och bildmässiga innehållet, och den tidsmiljö som återges i bilderna förklaras och fördjupas. Jag anade inte det väldiga inflytande bilderna tydligen haft, framförallt under 1800-talet. Flera av diktarna väcktes under denna tid till liv också på annat sätt; vi möter dessa minnessångare i t. ex. Richard Wagners opera *Tannhäuser*: Walter von der Vogelweide, Wolfram von Eschenbach. Detta kan ses som ett utslag av samma intresse för ämnessfären. Men främst kan man se inflytandet i bildkonst och konsthantverk.

Romerskt och medeltida glas

Under sommaren visades i Köln utställningen *Glas der Cäsaren*. Det var en samproduktion av tre museer: det amerikanska specialmuseet för glas, The Corning Museum of Glass i Corning, New York, British Museum i London och Römisch-Germanisches Museum i Köln; utställningen kommer att visas i dessa städer samt i Rom. En fjärde och mycket viktig part bakom utställningen är nämligen italienska Olivetti, som bistått ekonomiskt vid utställningens praktiska genomförande och bekostat katalogen. Olivetti har också tydligen underlättat inlån av föremål ur en rad italienska samlingar.

Utställningen visade glas från romersk kejsartid och utgjorde en unik sammanställning av många av de finaste exemplen på olika tekniker och företeelser inom periodens utomordentligt högtstående glaskonst. Utställningsmässigt var arrangemangen föredömliga. Montrarna — byggda nästan helt i glas — var specialbyggda för utställningen och helt anpassade för det utställda materialet; de tillät en mycket raffinerad belysning av de utställda objekten.

Katalogen, med engelsmannen Donald B. Harden som huvudförfattare, finns i engelsk och tysk version (*Glass of the Caesars* respektive *Glas der Cäsaren*; de torde även i efterhand vara tillgängliga på respektive museum). Sannolikt kommer även en italiensk upplaga. Alla föremål presenteras och kommenteras utförligt och återges i färg, med några få undantag fotograferade av den mästertlige italienaren Mario Carrieri på ett sätt som gör att vissa av föremålen imponerar mer i bild än i verkligheten. Han arbetar oftast med dramatisk genomlysning av glaset mot upplyst eller helt svart bakgrund. De flesta föremålen presenteras också med förtydligande teckningar. Katalogen utgör en värdefull handbok och forskningssammanfattning i ämnet; dess bildmaterial torde vara svårt att överträffa.

Att *Glas der Cäsaren* sponsrats av Olivetti deklareras klart, liksom när det gällde den stora utställningen 1984, *Treasures of San Marco*, som visade Markuskyrkans oerhörda samling av medeltida relikvarier och liturgiska kärl. Jag vet inte om man från de arrangerande museernas sida behövt göra några eftergifter, vilket ju brukar ses som faran med kommersiellt ekonomiskt

stöd; klart är att dessa två magnifika utställningar med sina genomarbetade och utsökt illustrerade kataloger annars inte kommit till stånd.

En utställning i blygsammare inramning och format men inte mindre ambitiös i sammanställning och presentation var *Phönix aus Sand und Asche. Glas des Mittelalters*, som under sommaren visats i Rheinisches Landesmuseum i Bonn och under hösten i Historisches Museum i Basel. Sammanställningen är två personers verk, Erwin Baumgartner i Basel och Ingeborg Krueger i Bonn, vilka också står som författare till katalogen (samma titel som utställningen, förlag Klinckschardt & Biermann, München 1988. 460 s.).

Författarna har genomfört ett oerhört inventeringsarbete inför utställningen — katalogen upptar 562 nummer — och glasfynd från de flesta håll i Europa tas upp. Materialet — som uteslutande rör sig om "hålglas", dvs. kärl, framförallt dryckeskärl av olika slag — presenteras i både utställning och katalog kronologiskt och efter föremålstyp. Med titelns "Mittelalter" avses 800-tal till 1500-tal.

En glasmonografi över medeltidens glas har inte kommit sedan Franz Rademachers *Die deutschen Gläser des Mittelalters* 1933. Den bild han gav av utvecklingen på området — nedgång under karolingisk tid, ny början på 1200-talet och en definitiv uppgång fr. o. m. 1300-talet — har anammats av många författare, och föreställningen om det primitiva medeltidsglaset har befasts i medvetandet.

I katalog och utställning tecknas en helt annan bild: glaset var långt vanligare än man tidigare haft klart för sig, tidigt nådde man hög kvalitet, och formrikedomen var stor. Till den nya bilden bidrar väl främst medeltids- och stadsarkeologins många och nu bättre daterade fynd, men också en mer förutsättningslös syn på ämnet.

Jag utgår först från katalogen. Här tas inledningsvis ett antal hyttfynd upp, från flera platser i Tyskland, från Frankrike, Tjeckoslovakien och Korint i Grekland.

Det är inte många hyttplatser som grävts, liksom i Sverige är det ju överallt främst exploateringsundersökningar som kommer till stånd. Vidare är det inte många hyttor som lokalise-

rats, då de ofta legat isolerade i skogstrakter. Författarna betonar att de trots detta inte är undantagna från hotande exploatering i form av vägbyggen eller skogsplantering (som i skogsdödens spår sker i stor utsträckning i t. ex. Erzgebirge). Ett inventeringsarbete är därför angeläget.

Själva katalogen omfattar 460 sidor och upp-tar alla utställda föremål med utförlig beskrivning, referenser och avbildning i foto eller teckning. Principen är att kärlyperna representeras både genom hela kärll och fragment; man kan alltså få en uppfattning om typernas spridning.

Aven om en del av det visade publicerats tidigare får man en samlad överblick som aldrig förut varit möjlig. Även en icke glasspecialist kan här ta del av forskningsläget på olika områden, där nytillkomna fynd ger en ny bild. Det gäller t. ex. uppfattningen om de olika typerna av emaljmalade glas från 1200–1300-talet. De islamiska guldemaljglasen, tidigare ansedda som kostbara souvenirer från korståg eller pilgrimsfärder förefaller nu ha tillhört de normala handelsvarorna. De s. k. syrofrankiska glasen, som man tidigare ansåg vara tillverkade i Syrien för europeiska uppdragsgivare kan i stället vara tillverkade på Murano vid Venedig; tidigare förmodat slutdatum för tillverkningen, Akkons fall 1290, håller därmed inte heller, utan glasen tycks ha producerats långt in på 1300-talet.

En nyhet som presenteras är kärll av blyglas, av en glasmassa med 60–70% blyoxid, som dels ger lägre smältpunkt för glasmassan, dels hög ljusbrytningseffekt och lyskraft hos färgerna på de färdiga produkterna. Den högre specifika vikten gör det möjligt att lätt identifiera sådant glas. Blyglas användes under tidig medeltid på slaviskt område och i Nordvästeuropa för tillverkning av fingerringar, spelpjäser etc. medan man i främre Orienten från åtminstone 800-talet tillverkat kärll av sådant glas. Först de senaste åren har man kunnat fastställa att man också i Nordvästeuropa under högmedeltiden tillverkat hålglas av blyglas.

Det intryck som utställning och katalog ger är att medeltidens glas ägde en oanad formrikedom och färgprakt (ett intryck förmedlat av katalogens många färgbilder), och föreställningen

om dess primitivitet måste helt revideras.

Katalogen kommer rimligtvis att under lång tid fungera som en oundgänglig handbok när det gäller vikingatida och medeltida glas, som inte bör saknas på museer eller större bibliotek.

Katalogens omfattande litteraturförteckning kan kompletteras med ett viktigt arbete, utkommet efter dennas publicering: Danièle Foy, *Le verre médiéval et son artisanat en France méditerranéenne*, Paris 1988. Hon tar inte bara upp glastyper till diskussion utan diskuterar också glashyttorna ur många aspekter, på basis av källor och arkeologiska undersökningar.

Göran Tegnér

Ridderlighetens epok

Medeltiden har under det senaste decenniet tilldragit sig ett betydande intresse. Här i landet har vi i år kunnat glädja oss åt ett uppmärksammat försök att belysa denna period, och på kontinenten har det förekommit enorma manifestationer, vanligen med kronologisk, regional och/eller tematisk gränsdragning — sagolika utställningar, som genom sina utförliga kataloger fått bestående värde. Den allra märkligaste prestationen svarar dock England för. Sedan 1984 har i London visats tre utomordentligt rika utställningar:

The Golden Age of Anglo-Saxon Art — 966–1066.

English Romanesque Art — 1066–1200.

Age of chivalry — Art in Plantagenet England 1200–1400.

Den senare stod öppen under månaderna kring sista årsskiftet och de utställda föremålen är åter skingrade, återbördade till kyrkor och museer i Europa och Amerika, men kvar finns också i detta fall publikationer av oskattbart värde: utförliga föremålsbeskrivningar, tematiska artiklar av Englands ledande specialister, populära översikter och tom. en liten, ambitiös barnbok, i vilken reproduktioner ur periodens handskrifter omväxlar med sakliga rekonstruktioner.

Utställningen var inrymd i Royal Academy, vars interiörer med iögonfallande stilpastischer ställde arkitekterna inför svårlösta problem. Dessa bemästrades dock genom en medvetet

stiliserad utställningsarkitektur, vars dämpade färgskala och välberäknade belysning gjorde att miljö och yttre arrangemang trädde tillbaka och lyfte fram de exponerade föremålen. Detta kan tyckas självklart, men under senare år har vi ibland tvingats bevittna hur dominanta kulisser och lömskt stickande lampor brutalt mördat ett värnlöst utställningsmaterial. Så icke i London!

Beträffande utställningens innehåll och omfattning hänvisar jag till katalogen, som förutom allt annat (se ovan) också rymmer ett tusental välgjorda fotografier, planer, kartor och teckningar.

(*Age of Chivalry. Art in Plantagenet England 1200-1400.* Utg. J. Alexander & P. Binsky. London 1987. Weidenfeld & Nicholson. 575 s.)

Lennart Karlsson

"Medeltid" på Läckö slott

Årets sommarutställning på Läckö slott ägnades, i en för svenska förhållanden mycket ambitiös satsning, medeltiden. En stor samrådsgrupp med företrädare för olika ämnesområden och institutioner låg bakom utställningen; motor i det hela var Gösta Vogel-Rödin vid Västergötlands Turistråd. Det var alltså inte en musei-institution som åstadkom utställningen, men de svenska museer som har stora medeltids-samlingar spelade en framträdande roll.

Slottsmiljön, både exteriörer och interiörer, bildade en effektfull bakgrund till utställningen, där både praktfynd av regaliekaraktär och enklare, mer "normalt" arkeologiskt material visades. Inte bara svenska samlingar samverkade till den intressanta helheten, även ur danska samlingar kom värdefullt material.

Att inom utställningsmediets ram belysa en hel epok om 500 år av komplicerade och omdebatterade skeenden är inte möjligt, utan mycket av den för en sådan utställning nödvändiga informationen måste presenteras med ord, i detta fall genom en omfångsrik katalog. Dilemmat blir då att även om en kännedom om katalogens innehåll mer eller mindre är en förutsättning för en djupare förståelse av utställningen, så

har mycket få kunnat läsa katalogen i förväg. Här hade man löst problemet genom att varje tema i utställningen i katalogen inleddes med en introduktion; frågan är bara hur många som i utställningen gav sig tid att läsa dessa. Nu är det å andra sidan värt mycket nog och ger för många tillräcklig näring åt fantasin att se föremål som den kista i vilken den Heliga Birgittas kvarlevor fördes från Rom till Sverige, Folkungarnas kronfodral av läder eller några av Europas äldsta bevarade eldvapen, Mörkökanonen och Loshultsbössan, för att nämna bara några av föremålen.

Uppställningen var uppbyggd kring ett antal temata, som av olika skäl inte kunde belysas lika kraftigt. Tyngdpunkterna kom att ligga på "Den medeltida kyrkan", "Det världsliga frälsset" samt "Kungamakten", ämnen som kunde illustreras med praktfulla och intresseväckande föremål, medan det ligger i sakens natur att "Bonden" och "Handel och Hansan" svårigen kunde ges en gestaltning som kunde konkurrera. Härtill bidrog också slottets rumsdistribution.

Man kan dock säga att balansen återställdes genom katalogens många utmärkta artiklar av en rad framstående forskare; artiklarna svarar ungefär mot utställningens temata. De fjorton artiklarna är i bästa bemärkelse lättillgängliga. Några framstår som särskilt konkreta: Birgitta Fritz skriver om 1300-tals riddaren Lars Ulfs-son (Ama), som källorna låter oss komma ovanligt nära, Göran Dahlbäck skriver om handeln med utgångspunkt från räkenskaperna från den heliga Birgittas fars, Birger Perssons, begravning år 1327 och Janken Myrdal om bondebudget på 1500-talet.

Några ämnen som kommit i skymundan i katalogen är hantverksyrkena, som ju utgjorde den viktigaste stadsnäringen, och lagarna; likaså är litteraturhänvisningarna — utom i några fall — sparsamma eller saknas helt. Detta minskar i viss mån katalogens möjlighet att tjäna som inkörsport till medeltidsstudiet.

Själva katalogdelen utgör endast 30 sidor av totalt 185, så katalogen bör kunna fungera som en intresseväckande introduktion till ämnet också efter utställningen, som glädjande nog blev en mycket stor publikframgång — ca 130 000 besökare.

Rudolf II och Christina IV — två renässanshärskare i Europa

Av en slump har i sommar två stora utställningar med likartat tema visats. Den ena var *Prag um 1600. Kunst un Kultur am Hofe Rudolfs II.*, som visades i vad som byggdes som Alfred Krupps residens, Villa Hügel utanför Essen, den andra *Christian IV og Europa* i Danmark, den 19:e Europarådsutställningen.

Utställningen om Rudolf II var resultatet av ett brett internationellt samarbete med svenska inslag; detta dokumenterade sig i en praktfull katalog i ett band (titel som utställningen, utgiven av Kulturstiftung Ruhr Essen/Luca Verlag, Freren 1988, 624 s.). Rudolf II (kejsare 1576, död 1612) var sin tids störste främjare av konst och vetenskap, så intresserad att han försummade sina härskarpplikter. Vid hovet i Prag samlade han kring sig några av tidens främsta lärde, bl. a. Tycho Brahe och Johannes Kepler, hade hovmålare (bl. a. Arcimboldo) och skulptörer (bl. a. Adrian de Vries) samt guldsmeder, stensnidare och ur- och instrumentmakare. Mycket av vad som skapades var avsett för hans Kunstkammer, som inte var ett kuriosakabinett, utan skulle spegla universum genom sitt innehåll, med exempel från naturen (*naturalia*), konsten och konstfärdigheten (*artefacta*) och vetenskapen (*scientifica*); hit hörde alltså även vetenskapliga instrument. Hans efterträdare förde delar av samlingarna till Wien, resten föll 1648 i svenskarnas händer och spreds åt olika håll. Endast en liten del finns alltså kvar i dag.

Utställningen visade ca 500 föremål: bildkonst, skulptur, grafik och konsthantverk, däribland ett 60-tal ur den nämnda Kunstkammern. Särskilt imponerade de utsökta proven på guldsmeds- och stensnidarkonst från de verkstäder som arbetade för kejsaren.

Katalogen upptar dels uppsatser över olika ämnen i anslutning till huvudtemat, dels sådana som inleder de olika katalogavsnitten om skulptur, måleri, grafik etc. Den är synnerligen rik på infallsvinklar på ämnet och är påfallande väl illustrerad.

1988 har man i Danmark firat 400-årsminnet av Christian IV:s trontillträde genom en enorm

satsning; inte mindre än tio olika utställningar i Köpenhamn och på andra platser. Tillsammans utgör de den nittonde Europarådsutställningen. Till dessa kommer så en utställning i Oslo på Akershus (katalog *Christian 4 — konge 1588—1648. 400-årsjubileum 1988*. Utg. Selskabet for Oslo byes vel. Oslo 1988. 192 s.)

En snabb uppräknig av utställningarna får visa den väldiga spännvidden. På Fredriksborgs slott visades "Christian IVs skæbne", som tecknade bilden av kungen själv och de yttre ramarna för hans liv. På Kronborgs slott hette utställningen "Kungen og kunsten. Musik, teater og billedkunst ved Christian IVs hof". På Rosensborg i Köpenhamn visades "Christian IVs skatte" och på Nationalmuseet "Christian IV — den driftige konge", en titel som syftar på kungens personliga engagemang i rikets finanser. På den kgl. Kobberstiksamling visades "Rubens cantoor. Udvalgte tegninger af Willem Panneels", teckningar av en nederländsk Rubenselev, som i hemlighet kopierade teckningar ur Rubens "cantoor", en förvaringsmöbel där denne förvarade teckningar och mindre oljeskisser. Panneels teckningar förefaller ha funnits i Danmark sedan Christian IV:s tid.

"Christian IV og kunstens Europa" på Statens Museum for Kunst sökte återskapa kungens konstmiljö medan Tøjhusmuseets "Christian IV — rigets væbnede arm" anknöt till kungens krigarroll. "Mellem himmel og jord" i Rundetårn/Trinitatis kirke behandlade tidens tankevärld. I Koldinghus visades "Kongens huse og byer. Christian IV og arkitekturen." I Århus kunstmuseum tecknades slutligen efter världens bild av kungen i "Danmarks Christian. Christian i eftertiden", en utställning som också visades på museet i Varberg under namnet "Danmarks Christian IV — kung och byggherre i Halland 1588—1645". Här hade man kompletterat med halländskt material.

Katalogen *Christian IV og Europa* (København 1988. 607 s.) är innehålls- och utstyrelsmässigt helt i nivå med vad som i den vägen produceras på kontinenten; den är synnerligen prisvärd.

Göran Tegnér